

שתי סכנות הרהורים לבת מצווה של 'ניגון נשים' ד"ר ענת ישראלי

החודש אנחנו חוגגות מלאת תריסר שנים למפעל מיוחד ומורכב, ו'ניגון נשים' שמו. מזה 12 שנים אנחנו גם מתאמנות איך להסביר בפשטות ובקצרה את פשרו של הניגון שלנו, ועוד לא ממש מצאנו את הנוסחה המתאימה... בהזדמנות החגיגית הזאת אני רוצה לנסות לעשות זאת בסיוע רציני, תנאים דמסייעים לנו, ולהיתלות בשני ענקי רוח שהעמידה היהדות במאה העשרים: **לייבוביץ' וליונס**.

לקראת סוף המאה הקודמת כל אחד מהם בנפרד הזהיר וחזר והזהיר מפני סכנה מהותית להישרדותה של היהדות. אבל הם לא מדברים על אותה סכנה. הם מדברים על שתי סכנות.

הענק הראשון, פרופ' ישעיהו ליבוביץ', אומר וחוזר ואומר בראיונות שונים (**שאת חלקם ניתן אפילו לראות היום ביו טיוב**) וגם כותב, שהמהפכה הפמיניסטית היא המהפכה החשובה ביותר בתולדות האנושות, והוא מסביר:

'במאה ה-19, ובעיקר במחצית השניה שלה, אירע הדבר שבעיניי הוא המהפכה הגדולה ביותר של תולדות האנושות מימי האדם הפליאולית ועד ימינו, שהתרבות על המישור של חיי הרוח האינטלקטואלים ועל המישור של החיים הפוליטיים, פסקה מלהיות עניין גברי ונעשתה עניין אנושי כללי. אבל היהדות המיוצגת על-ידי אלה שמעורים בעולמה של תלמוד תורה המסורתי, או שאינם יודעים או שאינם רוצים לדעת שחלה מהפיכה כזאת במציאות האנושית, שהאשה היום היא יצור אחר, ממש יצור אחר, מאשר היתה במשך אולי 300 או 500 דורות. הדמות של אשה שהיא רופאה, שהיא עורכת דין, שהיא פרופסורית באוניברסיטה, שהיא מלמדת גברים – הדמות הזאת לא היתה קיימת בכלל, וניתן לומר שההלכה המגובשת בחלקה בכלל איננה מכירה שיש אובייקט משונה כזה: אשה שהיא מנהלת בנק, אשה שמלמדת פיזיקה באוניברסיטה – ההלכה בכלל איננה מכירה את הדמות הזאת. וזה מה שיוצר משבר גדול מאד בעולמה של היהדות.'

ומכאן בקפיצה למסקנתו של ליבוביץ' בסוף אותה הרצאה: 'וברור הדבר שיהדות אשר מתכוונת היום, 1992, להקים אשר דמותה נקבעת על-ידי התורה, מוכרחה לשנות מן היסוד את עניין מעמדה של האשה בחברה. אחרת, אין ליהדות, אשר קוראים אותה בטרמינולוגיה הרווחת אורתודוקסית, אין לה עתיד. משום שמכאן ואילך, היינו מהמאה ה-19, לא תתכן בכלל חברה אנושית מתוקנת שבה האשה איננה חלק אינטגרלי הן בתרבות האינטלקטואלית והן בחיים הפוליטיים והחברתיים.'

בהזדמנות אחרת הוא מחדד ומזקק עוד יותר את המסר, באומר: **'הנושא המכונה 'האשה ביהדות' הוא עניין חיוני ליהדות היום יותר מכל הבעיות המדיניות של העם ומדינתו.** ההימנעות מטיפול רציני בו מסכנת את עצם המשך קיומה של יהדות התורה והמצוות בעולמנו!'

"ניגון נשים" לקח ברצינות גמורה את הצוואה המפורשת הזאת של ליבוביץ', על הצורך לעסוק בדורנו באופן ממוקד ומעמיק בנושא המכונה 'האישה ביהדות'. אבל אם מקשיבים בתשומת לב לדבריו של ליבוביץ', עולות כמה קושיות. הראשונה שבהם היא שאפשר לחשוב שהוא מכון את דבריו למגזר האורתודוקסי בלבד. אפשר לטעון שזהו אתגר מגזרי פנימי ולא עניין יהודי וישראלי רחב. זו בהחלט שאלה, והיא עלתה אצלנו לא פעם.

כאן המקום לפנות לענק הרוח השני, הפילוסוף היהודי-צרפתי עמנואל לוינס, מגדולי הפילוסופים של המאה העשרים. גם הוא חשש כאמור להישרדותה של היהדות, אבל מסיבה אחרת, ואני מצטטת:

'יהדות לא תוכל לשרוד, אלא אם תהיה מוכרת ומופצת על-ידי חילונים, שהם, מחוץ לכל יהדות, מקדמים את החיים המשותפים של בני האדם... היהדות של בית התפילה איננה ניתנת עוד להורשה. יהדות מסוימת של בית אבא (...) גוססת או מתה. משום כך, עלינו לחזור אל החכמה היהודית, משום כך יש לעורר בה, בחוכמה שבעל-פה זו, את התבונה הרדומה; משום כך יהדות התבונה צריכה להוביל את יהדות התפילה; יהודי התלמוד צריך להוביל את יהודי התהילים'.

לוינס מבטא כאן את מה שאנו בניגון חשות היטב על עצמנו מזה זמן רב: השותפות הדתית-חילונית איננה רק צו השעה בחברה המפוצלת והמקוטבת שלנו. נכון, יש כאן גם צורך חברתי-לאומי אמיתי. אבל יש בשותפות הזאת יותר מזה. יש בה פוטנציאל רב של הפריה רוחנית ואינטלקטואלית הדדית, שמשמעותה העמוקה הינה עיצוב משותף של הזהות היהודית והנשית החדשה.

אני לא יודעת אם **האופן** שבו אנו עושות זאת תואם את השקפתם של ליבוביץ' ולוינס. שאלה גדולה היא **איך וכיצד** אנו אמורות בדורנו לטפל בשני האתגרים היהודיים הגדולים האלה, של שילוב הקול הנשי עם הקול הגברי ושילוב הקולות הרב-זרמיים עם הקול האורתודוקסי. השאלה גדולה והמלאכה מרובה. ואנחנו – לא עלינו כל המלאכה לגמור אותה, ולא אנחנו בנות חורין ליבטל ממנה.